

PANORAMA

Szerzők:
Grzegorz Sielewicz és
Ficsor Dezső, a Coface
gazdasági elemzői

Mezőgazdasági és élelmiszeripari ágazat: válságálló, de van miben fejlődni

1
**A KÜLÖNBŐZŐ
SZEGMENSEKRE
ELTÉRŐ ERŐSSÉGGEL
HAT A KORONAVÍRUS-
VÁLSÁG**

A mezőgazdaság és az élelmiszeripar alapvető szükséglet jellegéből adódóan ellenállóknak tűnik a COVID-19 okozta gazdasági és egészségügyi válsággal szemben. Ezzel együtt ez az ágazat is kihívásokkal néz szembe, például az éttermek és szórakozóhelyek keresletének összeomlása miatt, ami magával hozta a kereslet jelentős csökkenését ezen a területen is.

Ehhez hozzáadódnak a húsfeldolgozó szektorban tapasztalható fennakadások, mivel a feldolgozóknak időlegesen többször le kellett állítani a termelést a dolgozók megfertőződése miatt. Európában és Észak-Amerikában pedig az aratásra is hatással volt a külföldi idénymunkások hiánya a határok lezárásának következtében.

A Coface előrejelzései szerint a szektorra jellemző biológiai kockázatok – amelyeket az utóbbi időben csak fokozott az afrikai sertéspestis (ASP) kitörése, az őszi sereghernyó terjedése és az afrikai sáskainvázio – komoly nyomás alá fogják helyezni a mezőgazdasági termelést 2021-ben. Az ASP, ami tovább pusztít Ázsiában – különösen Kínában – és Európában, hatással van a sertéshús globális piacára is, mivel Kína egyszerre a legnagyobb termelő és fogyasztó is.

1 A KÜLÖNBÖZŐ SZEGMENSEKRE ELTÉRŐ ERŐSSÉGGEL HAT A KORONAVÍRUS-VÁLSÁG

A mezőgazdaság és élelmiszeripar összességében ellenállónak számít a COVID-19 hatásaival szemben, de a járvány hatása és a kilábalás sebessége eltéréseket mutat az egyes területeken.

A vendéglátóegységek bezárása negatívan érinti az ágazatot

Amíg a mezőgazdaság és élelmiszeripar egésze ellenálló a COVID-19 okozta válsággal szemben és összehasonlításban más szektorokkal (például a szállítmányozás, vagy az autóipar), egyes területeket nagyon erősen érint a járvány. Első körben meg kell említeni az éttermek és a szórakozóhelyek bezárását a lezárások idején, majd a mérsékelt keresletet a nyitást követően, amit a vásárlók járványtól való félelme okozott. Ezt követte az esetszámok újbóli emelkedése, ami ahhoz vezetett, hogy az éttermeket és a szórakozóhelyeket a legtöbb országban bezárták, vagy a működésüket erősen korlátozták, ez pedig a mezőgazdaság és az élelmiszeripar termékei iránti kereslet drasztikus csökkenését okozta. Az éttermek működése, amelyek a szektor jelentős felvevőpiacának számítanak, 2020 elején összeomlott, a helyfoglalások globálisan nullára csökkentek (éves szinten -100%). Később javult a helyzet, a legjobb időszakban egészen -29%-ig, de a COVID-19 újabb hullámával és a bevezetett újabb korlátozásokkal a foglalások ismét visszaestek (-60% december elején). Az alkoholgyártókat különösen erősen érintette ez, de kisebb mértékben az egész mezőgazdaságot és élelmiszeripart is.

Az éttermek visszaeső forgalma mellett a COVID-19 más csatornán keresztül is hatással volt a szektorra. Kína, attól tartva, hogy importálni fogja a vírust, 2020 harmadik negyedévében megtiltotta a húsimportot Brazília, Argentína és Észak-Amerika egyes húsfeldolgozóitól, miután az ottani dolgozók közül többen megbetegedtek. Mivel Kína a legnagyobb húsimportőr, a fenntartott korlátozások hatással lehetnek az érintett ország mezőgazdaságára és élelmiszeriparára.

A mezőgazdasági áruk szegmense összességében pozitívan került ki a jelenlegi helyzetből, de voltak fennakadások. Először is, az általános lezárások első időszakában, amiben 2020 második negyedévében az emberiség fele érintett volt, megindult az élelmiszerek (különösen a tészta) felhalmozása, ez pedig jelentős lökést adott a szektornak. A kereslet növekedésével bizonyos országok, mint Oroszország, aki a világ legnagyobb gabona exportőre, a hiánytól és az élelmiszerek magas inflációjától tartva korlátozta az élelmiszer exportját. Ezek a korlátozások a nemzetközi élelmiszerárak gyors emelkedését okozták.

Végül pedig bizonyos országok, mint Franciaország, Németország vagy az Egyesült Államok átmeneti

munkaerőhiánnyal küzdenek a mezőgazdasági áruk betakarítása során.

Kockázatok a sertéságazatban

Meg kell jegyeznünk, hogy a már a COVID-19 előtt létező biológiai kockázatok továbbra is jelen vannak. Az afrikai sertéspestis (ASP) 2018 nyarán tört ki Európában és Ázsiában. A betegség, ami az egész régióban elterjedt, erősen érintette Ázsiát és pánikot okozott a sertéstermelők között, különösen Kínában, mivel az ország a globális sertéshús előállítás és fogyasztás 50%-át adja.

Ehhez kapcsolódik, hogy a kínai sertéspopuláció csökkenése miatt csökkent a szójabab iránti kereslet is, mivel a szóját elsősorban a sertések etetésére használják. Az Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériuma (USDA) szerint a kínai sertéspopuláció 2021-ben már nőni fog, elsősorban az állomány fokozatos helyreállításának köszönhetően. Az USDA szerint a világ sertésállománya 11%-kal csökkent 2019-hez képest, de 2021-ben 9%-kal növekedni fog.

Emellett Kína belső piacra szánt sertésállománya, amivel az árakat akarták kordában tartani, fokozatosan csökken, ezzel felfelé hajtja a sertéshús árát, ami 2020 augusztusában 63%-kal volt magasabb, mint 2019 augusztusában. Ehhez hozzáadódik, hogy a sertéspestist megtalálták németországi vaddisznókban, az ország pedig Európa legnagyobb sertéshús feldolgozója és exportőre. Ennek következtében több ország, például Kína, Dél-Korea, Japán, Brazília és Argentína leállította a német sertéshús importját, a többi Európai Unió ország pedig nem importál abból a régióból, ahol az ASP-t megtalálták, csak az ország többi részéből. Összességében ez tovább fogja növelni a sertéshús árát és közvetve a többi húsféle árát is, ahogy növekszik irántuk az igény a sertéshús drágulása miatt.

Az ASP mellett két globális szinten is jelentős biológiai kockázatot kell megemlíteni a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban: az őszi sereghernyót és a sáskákat. Az őszi sereghernyő többnyire a kukoricán élőszködik, de megtalálható a rizsen, a cirokon és a gyapoton is, egyéb más növények mellett. 2016-ban fedezték fel Nyugat-Afrikában és mostanra elért számos ázsiai országot, mint Vietnám, Mianmar, Banglades, Indonézia, Tajvan, Kína és Ausztrália. Kína a világ legnagyobb kukorica termelője, így a sereghernyő jelenléte miatt emelkedhet a kukorica világpiacon ára. Kelet-Afrikában, az Arab-félszigeten, Iránban és Pakisztánban pedig sáskainvázió pusztít. A sáskák olyan kártevők, amik elpusztítják a termést, különösen a gabonafélék esetén: egy 1 km²-es raj annyi élelmiszert képes elfogyasztani egyetlen nap alatt, mint 35 000 ember, ami

komoly fenyegetést jelent az érintett országok élelmiszertartalékaira. A Coface várakozásai szerint a COVID-19 járvány hatása középtávon mérsékelt marad és szegmensként eltérő lesz. A vírus terjedésének lassítását célzó intézkedések miatt a szektor helyreállása várhatóan fokozatos lesz, ez a fokozatosság pedig a keresletben lesz a leginkább tetten érhető, ami középtávon is mérsékelt marad.

Az ASP már 2020-ban is hatással volt a sertéshús kereskedelmére, és ez 2021-ben is folytatódni fog. Az EU-s exportőrök növelni fogják az értékesítésüket az ázsiai piacokon, míg a német export csökkeni fog a korlátozások miatt. Miután 2020 szeptemberében vaddisznókban felfedezték az ASP-t Németországban, több ázsiai piac – köztük a kínai is – megtiltotta a német sertéshús importját, ennek következtében a többi Uniós ország részesedése növekedni fog az ázsiai piacokon. Ezzel egyidőben pedig Németország várhatóan növelni fogja a részesedését az EU-n belül. Az ASP továbbra is problémát jelent Közép- és Kelet-Európában, mivel Lengyelországból, Litvániából, Lettországból, Észtországból, Romániából, Bulgáriából, Magyarországról és Szlovákiából is jelentettek eseteket, ezek azonban várhatóan nem befolyásolják majd jelentősen a sertéshús előállítását, mivel az esetek nagy része vaddisznótól származott.

Változások a búza és a kukorica forgalmában

A közép- és kelet-európai országok számára jelentős exportlehetőségek nyíltak a Közel-Keleten és Észak-Afrikában, ami elősegítheti a kukorica és a búzatermelés folyamatos növekedését. Ez elsősorban hosszú távon igaz, mivel rövidtávon a termelés visszaesése várható a szektorban tapasztalható kedvezőtlen hatások és a COVID-19 járvány következményei miatt. A búza esetében az export kilátások kedvezőek, különösen Románia számára, az erős termés következtében és amiatt, hogy a legfőbb mezőgazdasági versenytárs, Ukrajna export kapacitásai várhatóan csökkennek majd. Ennek következtében Románia várhatóan megerősíti a helyét az EU legnagyobb gabonatermelői között.

Stabil növekedés a tejágazatban

Kelet- és Közép-Európa tejipara várhatóan stabilan növekedni fog az előállítás és a fogyasztás terén is a következő időszakban mindhárom szegmensben: a tej, a vaj és a sajt ágazatban is. Várhatóan továbbra is a tejágazat marad a legjelentősebb kibocsátási szegmens a tejiparon belül.

Jó lehetőségek a baromfi ágazat számára

A húsiparban a baromfi ágazat várhatóan kibocsátás és fogyasztás terén is kiemelkedően teljesít majd. A marhahús előállítása várhatóan növekedik majd, mivel a sertéshús ágazatban jelen van a sertéspestis Közép- és Kelet-Európában,

ami az előállítás csökkenését hozza magával. Várhatóan a marhahús és a sertéshús kereslete is csökkenni fog a szárnyasok iránti igény növekedésének gyorsulásával, ami olcsóbb és alacsonyabb zsírtartalmú, mint a sertés, vagy a marhahús.

Az élelmiszerekre költött összeg általánosságban véve jelentősen növekedett 2020-ban, a növekedés azonban várhatóan lelassul 2021-ben. Az édességekre költött összeg várhatóan továbbra is kiemelkedő marad, de a kereslet oldalán több kockázat is felismerhető, így például az általános gazdasági helyzet, a drágább élelmiszerek iránti kereslet csökkentő hatása és az, ha a fogyasztók a járványtól való félelem miatt kerülnek a szociális érintkezés tereit (pl. a kávézókat, bárokat, éttermeket, vagy bevásárlóközpontokat).

Az ágazat magyarországi helyzete és kilátásai

Folytatva a gondolatmenetet Magyarországra vetítve, mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a koronavírus válságban gyengült a mezőgazdasági-élelmiszeripari szektor válságállósága, hisz az utóbbi évtizedben a globális ellátási láncok szereplőjévé vált, minek következtében a nemzetközi piacok által elszenvedett káros hatások már közvetlenül érintik. Ezen túlmenően a koronavírust nem számítva is napi szinten jelen vannak az ágazat mindennapjait érintő kihívások, a kártevők, a tenyészállat állományt sújtó betegségek, az időjárás, egyszóval a termelést érintő negatív tényezők, s akkor még nem is beszéltünk a termelési hatékonyság és a piac építésének nehézségeiről, amelyben van hová fejlődni, sőt talán ez lehet a jövő sikerének záloga.

Nemzeti stratégiai ágazat: hatékonyság növelés, piacépítés

Véleményünk szerint egy pozitív hozadéka is lehet a koronavírus válságnak, ha lehet így említeni, hogy levonva a tanulságokat az állam is egyre jobban szorgalmazza és támogatja a fejlesztéseket, illetve az erre való törekvések felerősödni látszanak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint, hogy a napokban a pénzügyminiszter 5 milliárd forintos pályázatot jelentett be az élelmiszeripari vállalkozások beruházásainak támogatására, s a következő 10 évben az uniós forrásokkal együtt 7500 milliárd forintot szándékozik költeni a kormány gazdálkodókat és településeket támogatandó, az agrárminiszter bejelentése szerint. Az ilyen hírek már a legkevésbé pozitívan gondolkodóknak is mosolyt csalhat az arcára, hogy prioritásként kezeljük a mesterségesen felépített értékeink mellett az alap adottságainkban rejlő lehetőségeinket is. Persze ennek a pénzügynek egy része a gazdálkodásban bekövetkező generációváltás támogatását is célozza, ami azonban elkerülhetetlen és szükségszerű is, tekinthetjük befektetésnek a jövőbe. Magyarországon sok vállalkozás fog hamarosan szembenézni, vagy már szembeesült is ezzel a problémával. Jelentős szemléletváltásra

is szükség van bizonyos esetekben (a folyamatok újragondolása, elosztása, menedzsment átszervezése), amely mindig plusz költségekkel is jár, a bizalmi oldaláról már nem is beszélve.

Üzleti szempontból nézve is érthető a kiemelt figyelem, hisz az élelmiszeripari termékek folyamatosan javították a külkereskedelmi egyenleget. Az élelmiszer termeléséhez hasonlóan az ágazat exportja is az ipari szegmenseknél kisebb mértékben csökkent a tavaszi hónapokban. 2020 első hat hónapját tekintve a külkereskedelmi többlete végig 181 és 193 milliárd forint között alakult.

A megnövekedett teljesítmény azonban nem járt együtt a már fentebb említett erős versenyképességi mutatókkal is. Az egységnyi kibocsájtással elért hozzáadott érték tekintetében van mit javítani, ebben a több éve tartó enyhe javulás ellenére is 17 %-al elmaradva kullogunk a régiós átlag után. Az ágazat éven, illetve ciklusokon belüli kockázati tényezői rendkívül volatilisak lehetnek, itt szintén nagy szerepe van a kártalanításoknak és az elérhető támogatásoknak, valamint az ahhoz köthető finanszírozási forrásoknak, hisz az élelmiszer termelés minden mozzanata egyformán fontos, hogy a folyamatos ellátás stabil és biztosított legyen.

Értékesítési és árnyomás alatt a sertés ágazat

Az ASP még mindig nyomás alatt tartja a sertéságazatot. Valóban csökkent a sertés ára, de közelít az egyensúlyi szinthez. A megnövekedett takarmányárak ellenére alacsonyabb átvételi árak kedveznek a feldolgozóknak, viszont az értékesítési lehetőségek kedvezőtlenek. A COVID elsődleges hatásaként az export lehetőség a környező uniós országokba jelentősen lecsökkent, s a fogyasztás visszaesése eredményeként Európában túlkínálat jelentkezett. Az ASP németországi megjelenése még ezt a helyzetet is tudta tovább rontani, ugyanis Németország kizárásra került az ázsiai piacokról, így ezt az árualapot Európára zúdította. Ebből a helyzetből az tudott jól kijönni, aki megfelelő piaci tapasztalattal, hozzáértéssel, s talán kis szerencsével is, de képes volt új piacokat találni és jövedelmező üzleteket kötni.

Komolyabb fizetési késedelemről, fizetési hajlandóság romlásáról egyelőre nem érkeztek hírek, azonban a magas takarmányárak (főként a vitaminok, fehérjék, egyéb összetevő alapanyagok árának drasztikus emelkedése miatt) okoztak és okozhatnak átmeneti likviditási gondokat a termelőknél, ez egyértelműen a COVID okozta leállások, termelés kiesések egyik fő következménye.

Malac szempontjából nincs jelentős csökkenés a termelői kedvet illetően, jók az árak, stabilizálódnak az árszintek. Az alacsony malac ár miatt Romániában is megindult a hízalási kedv.

Csökkent árszínvonal, negatív hatás a COVID előtti készleteken

Szarvasmarha (húsmarha) termelők alapvetően nem szembesülnek kereslet csökkenéssel, bár az éttermek, szállodák újbóli bezárása kedvezőtlenül érinti őket. Az árfolyamhatások kedvezőek. Diverzifikált felvevőpiacról beszélhetünk, a dél-amerikai árak meghatározóak. Szignifikáns felvevő a török piac, s mivel szabályozói oldalon a török kormány korlátozta az import engedélyeket, ezáltal a török piacra termelő dél-amerikai árak csökkentek. Ez a korlátozás bár értékesítés szempontjából kedvezett a hazai exportőröknek, alacsonyabb áron tudtak csak eladni, hisz az árszínvonal csökkent, ami a termelői végeknél okozott negatív hatást, különösen a COVID előtti készletek esetében. Takarmány ár negatív hatással itt is számolni kell, bár sok termelőnél saját takarmánytermelő bázis van, ami némileg csökkentheti a takarmányárak változása miatti kockázatokat.

Új piacok szerzésének természetesen itt is nagy jelentősége van, hisz sok termék tekintetében kellett gyorsan helyettesítő piacot találni. A tejelő telepeknél a turizmus visszaesése negatív hatással volt a tejtermék keresletre, a tej átvételi ára kielégítő, a margin még javulhatna. Támogatással nyereséget termelő lehetett az ágazat 2020-ban, de a várakozásoktól elmaradt. A romló export lehetőségeket hazai értékesítéssel kellett pótolni. A növényi eredetű élelmiszerek a fogyasztók körében egyre népszerűbbek, bár még a hús és tejtermék fogyasztás alternatívájaként Magyarországon nem emlegethetjük.

Drága takarmány – nyomott eladási árak, madárinfluenza

Baromfi fronton szintén elmondható, hogy a HoReCa szektor azonnali és drasztikus COVID érintettsége rövid időre sokkolta a piaci szereplőket. A helyettesítő piacok megtalálása itt is fontos szempont volt, csak úgy, mint a beruházások folytatása, a hatékonyság és versenyképesség növelése érdekében. A piaci oldalon a legnagyobb nehézséget a takarmány alapanyagok magas ára okozza, amiben érdemi változás egyelőre nem várható. Ennek érvényesítése az eladási árakban egy lassúbb folyamat, ami bizony okozhat átmeneti, vagy akár súlyosabb likviditási problémákat is. Természetesen, talán említeni sem kell, mekkora gondot okoz az ágazatnak továbbra is a madárinfluenza vírus. Egyik oldalon az állomány leölése óriási károkat okoz, másfelől a pótlás is nehéz és időigényes feladat. Kulcskérdés a termelés, az integráció diverzifikációja, az állomány újra építése szempontjából

(Jelenleg is több friss hír érkezett magas patogenitású madárinfluenza vírus jelenlétéről: Bács - Kiskun megye 101 ezer tojótyúkot érintő, illetve Komárom-Esztergom megyében egy nagy létszámú 90 ezer pulykát érintő gazdaságból).

Magas terményárak; kertészet, zöldség-gyümölcs ágazat a COVID vesztese

A mezőgazdasági növénytermesztés tekintetében elmondható, hogy csökkent a finanszírozott konstrukciók száma, ami egyértelműen a gazdák továbbra is stabil fizetőképességéről árulkodik. A gépberuházási kedv múlt évben majd hogy nem rekordszintű volt, bár a gépkereskedők árbevétele egy jelentős árfolyamhatást is tartalmaz.

A terményárak nagyon jók voltak, azonban a felelősen gondolkodó szereplők nem engedhetik meg maguknak a piaci kilengéseket, az árak bezuhanását, ezért fedezeti ügyleteket kötnek. A piaci szereplők alacsonyabb kockázatvállalási hajlandósággal is nagyon jó árrekeseket tudtak elérni, mert az input árak nem emelkedtek olyan mértékben.

A szántóföldi zöldség esetében a jól tárolható kultúrák karantén-időszak alatti értékesítése hozta jó helyzetbe az ágazat szereplőit. Kulcskérdés a devizakockázat kezelése mivel sokat gyengült és bizonytalan is a forint árfolyama. Jelenleg még fontos kérdőjel, hogy hol rajzolódik ki a forint árfolyama 2021-ben? Az input anyagok tekintetében kiemelendő a növényvédőszer szegmens legnagyobb kihívása, a biológiai növényvédelem növekvő szerepe, mi által több nagyon népszerű hatóanyag, szer kivonása történt a piacról, melyeket jelenleg próbálnak helyettesítő termékekkel pótolni.

A HoReCa- szektort ért COVID sokk legnagyobb vesztese a kertészet, a zöldség – gyümölcs ágazat. Itt elmaradtak a beruházások, visszaestek a piaci lehetőségek, taroltak a tavaszi fagykarak, tulajdonképpen a bolthálózatok felé tudtak értékesíteni. A mezőgazdasági növénytermesztés idei évi tavaszi szezonja előtt a szereplők már tudják, hogy mivel állnak szemben, nem úgy, mint egy évvel ezelőtt, viszont a dolgozók fáradtak, mind lelkileg a viszonylagos elszigeteltség miatt, mind fizikailag, a szezon megterhelő munkaideje és munka mennyisége miatt. Ez most valós kockázatot jelent

Munkaerőhiány, technológiai fejlesztések

A mezőgazdaság akut munkaerő igényére (főként a zöldség-gyümölcs kézimunka igényes ágazatok) csak részben jelenthet megoldást a más ágazatok miatt munka nélkül maradt munkaerő, így a szereplőknek közép és hosszabb távon sokkal kifizetődőbb a technológiai fejlesztésekre összpontosítani.

Továbbra is nagy kockázat a COVID fertőzés lehetősége, ami akár meg is béníthat ideiglenesen termelő folyamatokat. A cégek idejében felismerték a valós veszélyét a vírus terjedésének, s ténylegesen nagy hangsúlyt fektettek a megelőzésre.

Legtöbben arról nyilatkoznak, hogy termelést ténylegesen megbénító megbetegedések nem fordultak elő, bár most a járvány terjedésének második hullámában e rizikó faktorral is komolyabban számolni kell, de akár humán erőforrás tartalékok képzése is szükséges lehet, ami szintén költségnövelő tényező.

Mikorra lesz elég vakcina?

A vakcina most reménysugár a COVID terjedésének megállítására, a korlátozások mielőbbi feloldására, azonban a jelenlegi helyzetben még nem lehetünk túl optimisták. A gazdaság, főként az ipari termelő szegmensek, csak lassan tudnak majd regenerálódni, abban azonban mindannyian egyetérthetünk, hogy mezőgazdaság-élelmiszer ágazat minden érintettség ellenére a legváltásállóbb ágazatnak bizonyult, s most, hogy kimondva is nemzeti érdeké vált, méltán bizakodhatunk.

JOGI NYILATKOZAT

Jelen dokumentum a Coface Országkockázat és Közgazdasági Tanulmányok Részlegének jelen időpontban fennálló véleményét tükrözi az éppen hozzáférhető információknak megfelelően, és bármikor, előzetes tájékoztatás nélkül megváltoztatható. Az itt szereplő információk, elemzések és vélemények számos megbízhatónak és komolyan vélt forrásból származnak, de a Coface semmilyen szempontból nem vállal garanciát arra, hogy a kiadványban szereplő adatok valóságosak, pontosak és minden részletre kiterjedőek. Az információkat, elemzéseket és véleményeket csak tájékoztatósi céllal tesszük közzé, kiegészítendő a felhasználó által más forrásból beszerzendő anyagokat vagy információkat. A Coface-t nem terheli vételem kötelezettség csak gondossági kötelem, és semmiféle felelősség nem terheli a jelen információk, elemzések vagy vélemények figyelembevételéből származó esetleges veszteségek miatt. Ez a dokumentum az elemzésekkel és véleményekkel a Coface értékes szellemi terméke: az adatok egy része belső használatra letölthető, amennyiben feltüntetjük azt, hogy a Coface a szerző, és nem módosítják illetve változtatják meg az adatokat. Az előzetes írásos engedélyünk nélkül tilos részben vagy egészben felhasználni az itt közölt adatokat, azokból kivonatot készíteni vagy újraközlöni bármilyen nyilvános közleményben vagy felhasználni egyéb más, kereskedelmi célból. Kérjük, tekintse meg a Coface weboldalán szereplő jogi nyilatkozatot.